

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on laaja asiakirja, joka kuvaa kokonaisturvallisuuden ja sen toimintamallin koko yhteiskunnan asiana ja ”vientikelpoisena”, kansainvälisesti ymmärrettävänä varautumisajattelun kuvauksena ja toiminnan konkretisointina. Keskeisten käsitteiden määrittely varmistaa, että toimijoiden käyttämä kieli on laajasti samalla tavalla ymmärrettävää.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jaottelu jäsentää kuvauksia ja toimintojen keskinäisiä suhteita ja riippuvuuksia. Luettavuutta parantaa alun selkeä kuvaus kokonaisturvallisuuden toimintamallista ja elintärkeistä toiminnoista sekä myöhemmin strategisten tehtävien jaottelu näiden alle samanlaisella rakenteella (päämäärä ja tavoitteet, toiminta-ajatus ja toimijat). Timanttikuvion keskiössä olevat yksilöt voi ymmärtää myös yhteisönä, jonka resilienssi, muutosjoustavuus ja -kestävyys, vaikuttaa kaikkiin toimintoihin ja niiden keskinäiseen vahvuuteen ja sitkeyteen.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Uhkien, häiriötilanteiden ja kriisien ennakointi nousee jatkuvasti yhä tärkeämmäksi. Ennakointi onkin mainittu strategiassa useissa kohdin. Ennakoinnissa tarvitaan nykyhetken faktojen, tilannekuvan ja -ymmärryksen lisäksi avointa, uudenlaista mielikuvitusta yhdistettynä aiempiin kokemuksiin ja oppimisiin häiriötilanteista ja realisoituneista kriiseistä. Uhkat, joiden todennäköisyys on pieni, ovat realisoituessaan mahdollisesti vaikutuksiltaan kaikkein kriittisimpiä ja pitkäaikaisimpia.

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Yleiset periaatteet yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi pohjaavat demokratiaan ja oikeusvaltioon, mikä on tärkeä signaali myös ulospäin. Yhteistoiminnan osalta voisi kenties korostaa vielä enemmän toimijoiden jatkuvaa, yhteistä harjoittelua, joka on koko yhteiskunnan turvallisuuden, toimivuuden ja jatkuvuuden kulmakivi.

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Kuten maakunnista Varsinais-Suomen liitto on jo omassa lausunnossaan nostanut esiin, maakuntien liittojen roolia ei turvallisuusstrategialuonnoksessa ole määritelty, vaikka huoltovarmuussuunnittelua tehdään yhteistyössä aluekehittämisestä ja koheesiopolitiikasta vastaavien ministeriöiden sekä alue- ja paikallistason kanssa. Maakunnan liitto toimii alueellaan aluekehittämisviranomaisena ja monenlaisen yhteistyön kokoavana voimana. Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022 toimintaympäristön muutos Suomessa ja aivan erityisesti itäisessä Suomessa on ollut huomattava, ja tuonut monia uusia näkökulmia turvallisuuteen, varautumiseen ja alueiden elinvoimaisuuteen. Koko Suomi houkuttelevana, saavutettavana ja vakaana investointiympäristönä sekä luottamus palvelujen toimivuuteen koko maassa ovat turvallisuustekijöitä, jotka eivät jätä aukkoja vihamieliselle vaikuttamiselle tai pahantahtoiselle toiminnalle.

Etelä-Karjalassa on jo pitkään ja omaehtoisesti toiminut alueellisen turvallisuuden koordinoitua ja varautumista yhteensovittava maakunnan turvallisuus- ja valmiustoimikunta EKTURVA. Siinä ovat mukana turvallisuusviranomaiset, kunnat ja kaupungit, järjestöjä ja yrityksiä. EKTURVA:n tehtävänä on yhteensovittaa ja koordinoita kokonaisturvallisuutta Etelä-Karjalassa sekä toimia maakunnan ylimmän johdon suunnittelu- ja tiedonvaihtofoorumina turvallisuus- ja valmiusasioissa. EKTURVA on ollut toimiva sitoutuneen turvallisuusyhteistyön malli myös muille alueille, ja työtä pitää edelleen kehittää yhteistoiminnassa muiden alueiden ja kaikkien kansallisen varautumisen toimijoiden kanssa. Alueellisen foorumin ennakoitinta- ja vaikuttamisyhteistyötä on syytä edelleen vahvistaa. Keskinäisessä yhteistyössä ja myös kansallisten valmius- ja varautumistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa EKTURVAN kaltainen paikallistuntemuksen yhteinen ”tietopankki” on aivan korvaamaton. Alueellinen yhteistyö voi olla myös ”vientikelpoinen” malli muille Naton jäsenmaille ja alueille.

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Ennakointi mainitaan asiakirjassa useissa kohdin varautumiseen liittyvän tilanneymmärryksen muodostamisessa. Korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja tutkimusverkostojen roolia ennakoinnissa ja yhteiskunnan kehittämisessä pidetään merkittävänä (edellinen kpl 5.1, s.43). Myös maakuntien liitot ja ELY-keskukset tekevät verkostomaista ennakoitintyötä eri aikajännteillä. Erityisesti keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakoitintyöhön alueilla yhä useammin yhdistetään myös turvallisuusulottuvuus ja varautuminen, ja toisaalta tulisi huomioida ja hyödyntää alueilla tehty työ kansallisella tasolla. Turvallisuushaasteet ja riskit alueilla voivat olla myös erilaisia esimerkiksi alueen demografiasta,

rakenteista ja maantieteellisestä sijainnista riippuen. Näitä huomioidaankin alueellisissa riskiarvioissa.

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

Strategiset tehtävät on loogisesti ja vastuutahoittain/-ministeriöittäin jaoteltu kunkin elintärkeän toiminnon alle, vaikka toiminnoittain strategisten tehtävien määrä vaihtelee kahdesta, kolmesta pariin kymmeneen. Kokonaisuutena tehtävien kirjo on laaja ja monipuolinen.

Kohdan 55. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen, jossa vastuutahoina ovat kaikki hallinnonalat ja järjestöt, yhden konkreettisen ehdotuksen (s. 147) mukaisesti sovittaisiin ja luotaisiin vapaaehtoisresurssien saatavuutta ja vapaaehtoisten osaamisen ylläpitoa kuvaava rekisteri, josta voitaisiin tunnistaa sopivat henkilöt normaaliolojen häiriötilanteissa. Esimerkiksi Maanpuolustuskoulutus MPK kouluttaa paljon ja laajasti vapaaehtoisia miehiä ja naisia osa-alueilla, jotka tukevat yhteiskunnan turvallisuustoimintaa ja yhteistyötä. Kouluttautuneiden tiedot näkyvät henkilökohtaisella MPK-kortilla, mutta miten tiedot ovat hyödynnettävissä tarvittaessa? Moni koulutuksiin osallistunut voisi olla hyvinkin halukas antamaan tietonsa yleiseen rekisteriin, jotta hankitun osaamisen arvo näkyisi yleisemmin ja olisi nopeasti hyödynnettävissä tarvittaessa.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Strategia on pyritty kirjoittamaan aikaa kestävään muotoon, mutta sen tulee elää ajassa. Esimerkiksi vain joitakin aikoja sitten tavoitteena on ollut avata isoja tietomassoja kaupallista hyödyntämistä kuten tuote- ja palvelukehitystä varten. Avoimuus on tärkeää, mutta saattaa johtaa myös epätoivottuihin turvallisuusuhkiin ja riskien lisääntymiseen. VM:n paikkatiedon kansallisen riskiarvion työryhmä esittää paikkatietojen avoimuuden uudelleenarviointia. Toimenpiteiden vaikutusten arviointia tulisikin tehdä monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti niin hyvässä kuin pahassa. Tähän liittyy erityisesti se, että teko- tai keinoälyä ei ole yhteiskunnallisesti merkittävään turvallisuusasiakirjaan toistaiseksi sisällytetty mukaan mitenkään, ei uhkien eikä mahdollisuuksien näkökulmista. Näiltä osin arviot toki voivat vanhentua nopeasti tai tuottaa uudenlaisia yllätyksiä, mutta tekoälyä ei nähdäksemme tulisi jättää huomiotta strategisen tason asiakirjassa. Hallinnolliset muutokset, kuten valtion aluehallinnon uudistus, huomioitaneen strategian lopullisessa versiossa organisaatioiden nimien osalta (esimerkiksi ELY-keskusten nimenmuutos elinvoimakeskuksiksi). Käytetyt lyhenteet (esimerkiksi CBRN) tulisi avata.

Laihanen Anna-Leena
Etelä-Karjalan liitto - Elinvoimapalvelut